

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра внутрішніх хвороб, фармації та біохімії

Робоча програма (силабус) освітнього компонента

НЕЗАРАЗНІ ХВОРОБИ ТВАРИН

Спеціальність	212 ВЕТЕРИНАРНА ГІГІЄНА, САНІТАРІЯ І ЕКСПЕРТИЗА
Освітня програма	21 ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень вищої освіти

Розробник:

Долбаносова Р.В., к.вет.н., доцент

Мусієнко О.В., к.вет.н., доцент

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії	протокол від 9.06.25 № 17 Завідувач кафедри Олександр НЕЧИПОРЕНКО
--	---

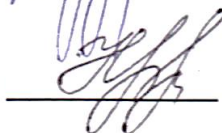
Погоджено:

Гарант освітньої програми

Тетяна ФОТІНА

Декан факультету,
де реалізується освітня програма

Людмила НАГОРНА

Рецензія на робочу програму надана

(підпис)

(ПІБ)

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

(підпис)

(Марія Баранів)

(ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 02.07. 2025 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Незаразні хвороби тварин	
2.	Факультет/кафедра	Ветеринарної медицини Терапії, фармакології, клінічної діагностики та біохімії	
3.	Статус ОК	Обов'язковий	
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для	21 Ветеринарна медицина 212 ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза	
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)	-	
6.	Семестр та тривалість вивчення	7 15 тижнів	
7.	Кількість кредитів ЄКТС	5	
8.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття)	
		Лекційні 14	Лабораторні 60
			Самостійна робота 136 (із них 30 н.п.)
9.	Мова навчання	Українська	
10.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Мусієнко О.В.	
11.1	Контактна інформація	aleksey_musya@ukr.net 0507388690	
11.	Загальний опис освітнього компонента	Незаразні хвороби тварин – включають в себе основи загальної профілактики і терапії незаразних хвороб тварин, етіологію, патогенез, симптоми, діагностику, лікування і профілактику хвороб різних органів і систем.	
12.	Мета освітнього компонента	Метою вивчення дисципліни є оволодіння студентами теоретичними і практичними знаннями з вивчення основних внутрішніх незаразних хвороб тварин, їх етіології, патогенезу, симптомів, перебігу, діагностики та диференційної діагностики, лікування та профілактики	
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	1. Освітній компонент базується на: іноземна і латинська мова, анатомія, фізіологія, біохімія, клінічна діагностика, ветеринарна фармакологія. 2. Освітній компонент є основою для акушерства і гінекології, розмноження тварин, паразитологія, інфекційні хвороби, патологічна анатомія, діагностика і терапія внутрішніх хвороб продуктивних тварин, спеціальна пропедевтика.	
13.1		Базами проведення практик можуть бути сучасні підприємства, виробництва, установи, організації різних форм власності, навчальні кабінети, лабораторії, навчально-практичні центри тощо, що відповідають спеціальності та/або освітній програмі.	

		Підприємства, організації, установи незалежно від форми власності та підпорядкування, які є базами практики, повинні відповідати таким вимогам: - наявність структур, що відповідають освітнім програмам, за якими здійснюють підготовку фахівців у закладі вищої освіти; - можливість надати практикантам на час практики робочі місця; - надання права користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, потрібною для виконання програми практики; - можливість подальшого працевлаштування випускників (на загальних підставах за наявності вакансій); - наявність інформаційного забезпечення практикантів щодо новітніх технологій, що використовують у галузі.
14.	Політика академічної доброчесності	Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної або наукової діяльності. Порушення академічної доброчесності при вивченні ОК «Внутрішні хвороби тварин» вважаються : академічний плагіат, академічне шахрайство (списування, обман, видавання чимось виконаної роботи за власну), використання електронних пристроїв під час підсумкового контролю знань За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: Академічний плагіат – оцінка 0 , повторне виконання завдання. Академічне шахрайство – анулювання отриманих балів; повторне проходження оцінювання повторне виконання несамотійно виконаної роботи; Використання електронних пристроїв під час підсумкового контролю знань – відсторонення від виконання роботи, оцінка 0, повторне проходження підсумкового контролю
15.	Ключові слова	Незаразні, хвороби, симптоми, діагностика, лікування, профілактика.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК (зазначити номер згідно з нумерацією, наведеною в ОП)										Як оцінюється РНД
	ПРН 1	ПРН 2	ПРН 4	ПРН 5	ПРН 6	ПРН 7	ПРН 8	ПРН 10	ПРН 15	ПРН 18	
ДРН 1. Використовувати знання видів і методи терапії тварин при призначенні лікування та профілактики, застосовуючи методи терапевтичної техніки на практиці.		+				+	+				Робота з тваринами,
ДРН 2. Вміти скласти план заходів профілактики незаразних хвороб тварин та організувати його виконання.			+		+			+		+	Складання акту диспансеризації
ДРН 3 Диференціювати клінічні ознаки хвороб тварин різної етіології		+							+		Тести множинного вибору
ДРН4. Використовувати знання особливостей етіопатогенезу, симптомів та перебігу хвороб для призначення лікування та профілактики, обираючи лікарські препарати відповідно до діагнозу хвороби.	+	+							+		Симуляційні вправи Вирішення ситуаційних задач
ДРН 5. Призначати лікувально-профілактичні заходи з урахуванням клініко-	+	+		+		+					Робота з тваринами, вирішення ситуаційних задач

лабораторних показників, розуміючи небезпеку неправильного призначення, передозування і побічної дії препаратів.																				
ДРН 6. Аналізувати отримані результати в процесі здійснення лікувально-профілактичних заходів за незаразних хвороб тварин. Підготувати і захистити звіт з практики у відповідності до вимог		+			+		+	+												Оформлення письмової роботи та доповідь-презентація звіту з практики

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу		Сам. роб.	Рекомендован а література
	Аудиторн а робота			
	Лк	Лаб . з.		
Тема 1. Основи загальної терапії. 1. Вивчення дисципліни та значення у формуванні лікаря ветеринарної медицини. 2. Вивчення основних правил і принципів терапії 3. Види терапії та їх характеристика: етіотропна, патогенетична, симптоматична та замінна терапія 4. Ознайомлення з загальною профілактикою внутрішніх хвороб тварин 5. Диспансеризація тварин	2		20	1,2,3,4,5,8,13,14,16,17,18,22
Тема 2. Хвороби серцево-судинної системи. 1. Класифікація, поширення, загальні симптоми та синдроми хвороб серцево- судинної системи. 2. Хвороби перикарда. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика.		2	20	1,2,3,4,5,11,22,29,30,31

3. Хвороби міокарда. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 4. Хвороби ендокарда. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 5. Пороки серця. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 6. Хвороби судин. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика.				
Тема 3. Хвороби дихальної системи 1. Класифікація, поширення, загальні симптоми та синдроми хвороб дихальної системи. 1. Хвороби верхніх дихальних шляхів. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 2. Хвороби легень запального характеру. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 3. Хвороби легень не запального характеру. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 4. Хвороби плеври. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика.		2	20	1,3,5,10,14,16, 23,25-29
Тема 4. Хвороби системи травлення 1. Класифікація хвороб системи травлення 2. Хвороби передшлунків і сичуга. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 3. Хвороби шлунка і сичуга. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 4. Хвороби печінки, жовчних шляхів та очеревини. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 5. Хвороби підшлункової залози. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика.		2	20	1,2,5,6,7,10,15, 18
Тема 5. Хвороби сечової системи		2	16	1,2,3,4,6,8,9,19

1. Класифікація та основні синдроми хвороб сечової системи 2. Хвороби нирок. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика хвороб нирок. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика. 3. Хвороби сечових шляхів. Методи діагностики, диференційна діагностика, лікування та профілактика.				
Тема 6. Хвороби ендокринної системи. 1. Цукровий діабет. 1. Нецукровий діабет. 2. Хвороби надниркових залоз: гіпоадренкортицизм, синдром Кушинга. 3. Хвороби пов'язані з порушенням роботи парашитовидної залози. 4. Хвороби пов'язані з порушенням роботи щитовидної залози.		2	20	2,4,5,18,21
Тема 7. Хвороби спричинені порушенням обміну речовин. 1. Класифікація, поширення, особливості перебігу та діагностика. 2. Вивчення хвороб, що зумовлені переважним порушенням білкового, вуглеводного та ліпідного обмінів. 3. Хвороби, зумовлені порушенням обміну макроелементів. 4. Мікроелементози тварин. Поширення, загальні принципи діагностики і профілактики. 5. Гіповітамінози. 6. Диференціальна діагностика, лікування і профілактика тварин з порушення обмінних процесів.		2	20	1,2,3,4,5
Всього за 9 семестр	2	12	136	150

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під</u> <u>час аудиторних занять,</u> консультацій)	Кіл ькі сть год ин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент</u> <u>самостійно</u>)	Кіл ькіс ть год ин
ДРН 1. Використовува ти знання видів і методи терапії тварин при призначенні лікування та профілактики . Застосовуючи методи терапевтичної техніки на практиці.	<i>Інформативна лекція</i> де студенти отримують готову інформацію, яку необхідно запам'ятати, <i>лекція візуалізація</i> - демонстраційні матеріали, форми наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістовної інформації. <i>Практичні методи</i> – робота з тваринами, застосування методів терапевтичної техніки, фізіотерапії. Відпрацювання методів введення лікарських речовин. <i>Проблемні</i> – диспути за матеріалами лекції. Використання платформи MOODLE, ZOOM під час змішаної форми навчання.	2	<i>Позааудиторна робота</i> – читання літератури за темою, перегляд роликів щодо методів терапевтичної техніки, фіксації тварин, методів введення лікарських речовин. (https://cdn.snau.edu.ua/ moodle/mod/page/view. php?id=242975 https://cdn.snau.edu.ua/ moodle/course/view.ph p?id=2235#section-1) Підготовка презентацій та доповідей за темою.	20
ДРН 2. Вміти скласти план заходів профілактики внутрішніх хвороб тварин та організувати його виконання.	Ознайомлення з етапами диспансеризації, проведення дослідження умов утримання та годівлі тварин, дослідження кормової бази в умовах ННБК «Віварій» СНАУ. Проведення загального огляду тварин з метою виявлення клінічних та субклінічних стадій захворювання.	2	<i>Позааудиторна робота</i> – складання плану диспансеризації для конкретного виду тварин.	20

	Використання платформи MOODLE, ZOOM під час змішаної форми навчання.			
ДРН 3 Диференціювати клінічні ознаки хвороб тварин різної етіології	<i>Лекція візуалізація</i> - демонстраційні матеріали, форми наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістовної інформації. <i>Лекція-прес-конференція</i> де пропонується студентам письмово поставити викладачу запитання з теми, яка буде вивчатися. Протягом двох-трьох хвилин студенти формулюють запитання і передають їх викладачеві. Під час лекції викладач дає відповіді на запитання. Запитання студенти подають на початку теми для виявлення інтересів групи або потоку, їх установок, можливостей; в середині – для залучення студентів до вузлових моментів курсу і систематизації знань; у кінці – для визначення перспектив розвитку засвоєного змісту. <i>Робота з тваринами</i>, де розбираються основні клінічні прояви внутрішніх незаразних хвороб тварин та проводиться диференційна діагностика. <i>Проблемні</i> – диспути за матеріалами лекції.	2	<i>Позааудиторна робота</i> – Розв’язання ситуаційних задач. Тестування на платформі MOODLE	20

	Використання платформи MOODLE, ZOOM під час змішаної форми навчання.			
ДРН4. Використовувати знання особливостей етіопатогенезу, симптомів та перебігу хвороб для призначення лікування та профілактики, обираючи лікарські препарати відповідно до діагнозу хвороби.	<i>Лекція візуалізація</i> - демонстраційні матеріали, форми наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістовної інформації. <i>Робота з тваринами</i> , де розбираються умови утримання тварин, ланки патогенезу основні клінічні прояви внутрішніх незаразних хвороб тварин та пропонуються протоколи лікування і профілактики <i>Проблемні</i> – диспути за матеріалами лекції. Використання платформи MOODLE, ZOOM під час змішаної форми навчання.	4	<i>Позааудиторна робота</i> – Читання матеріалу щодо запропонованих тем. Перегляд роликів з внутрішніх незаразних хвороб різних органів і систем, які розташовані на платформі MOODLE Розв'язання ситуаційних задач.	26
ДРН 5. Призначати лікувально-профілактичні заходи з урахуванням клініко-лабораторних показників, розуміючи небезпеку неправильного призначення, передозування і побічної дії препаратів.	<i>Проблемна лекція</i> - Студенти отримують готову інформацію, яку необхідно запам'ятати. Створюється проблемна ситуація, яка спонукає студентів до пошуків розв'язання проблеми, крок за кроком підводячи до цілі. <i>Робота з тваринами</i> з метою спостереження за тваринами, яким призначено лікування. Використання платформи MOODLE, ZOOM під час змішаної форми навчання.	2	<i>Позааудиторна робота</i> – підготовка презентацій та доповідей за темою.	30
ДРН 6. Аналізувати отримані результати в	Після призначення протоколу лікування та профілактики внутрішніх незаразних хвороб тварин	2	Ознайомлення з існуючими протоколами лікування тварин за	20

процесі здійснення лікувально-профілактичних заходів за внутрішніх незаразних хвороб тварин	проводиться аналіз кожного призначеного препарату та методу терапії.		внутрішніх незаразних хвороб. Оформлення протоколу за певного захворювання.	
---	--	--	--	--

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено у 7 семестрі

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1.	Усне опитування	5 балів/5%	До 14 тижня
2.	Вирішення ситуаційних завдань та складання протоколів	5 балів/5%	До 14 тижня
3.	Підготовка презентацій та доповідей з практики	29 балів/20%	Згідно з розкладом практики
4.	Робота з тваринами	25 балів/25%	До 13 тижня
5.	Тести множинного вибору	15 балів/15%	До 7 тижня
6.	Екзамен	30 балів/30%	16 тиждень

5.1.1. Критерії оцінювання у 9 семестрі

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
Усне опитування	<3 балів Вимоги щодо завдання не виконано	3-5 Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання	6-8 балів Виконано усі вимоги завдання	9-10 балів Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми
	<3 балів	3-5	6-8 балів	9-10 балів

Вирішення ситуаційних завдань, складання протоколів	Вимоги щодо завдання не виконано	Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання	Виконано усі вимоги завдання, розв'язані ситуаційне завдання розв'язане повністю, протокол складений	Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми
Підготовка презентацій та доповідей	<3 балів Вимоги щодо завдання не виконано	3-5 Презентація підготована, але доповідь не чітка, не логічна	6-8 балів Виконано усі вимоги завдання, доповідь та презентація відповідають поставленим вимогам	9-10 балів Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми
Робота з тваринами	<15 балів Вимоги щодо завдання не виконано	15-20 Більшість вимог виконано, але є незначні порушення методик	21-24 Завдання виконане вірно	25 Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми
Тести множинного вибору	<5 балів Менше 5 правильних відповідей	5-9 5-9 правильних відповідей	10-14 10-14 правильних відповідей	15 Всі правильні відповіді
Іспит	<15 балів Питання білету не розкриті	15-20 Розкрито 2 питання	21-26 Розкрито три питання	27-30 Розкрито три питання та запропоновано власне вирішення проблеми

5.2. Формативне оцінювання:

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Усний зворотний зв'язок від викладача під час роботи над ситуаційними задачами	10-15 хвилин в кінці кожної вивченої теми
2	Зворотній зв'язок від студента під час роботи	Наступне заняття після вивчення нової теми
3	Усний зворотній зв'язок від викладача та студентів після презентації самостійної роботи	5-12 тиждень
4	Обговорення ситуаційних задач з груповим обговоренням	Після вивчення нової теми
5	Експрес опитування з взаємоперевіркою студентів	6, 14 тиждень

1. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

Основні джерела

1. Внутрішні незаразні хвороби тварин: підручник/ [М.І.Цвіліховський, В.І. Береза В.С. Січкарта ін.]; За ред. М.І.Цвіліховського.–[З-євид.]–К.: Аграрна освіта, 2014. –614с.
2. Внутрішні хвороби тварин: практикум / [М.І. Цвіліховський, Н.І.Бойко, С.І.Голопура та ін.]; за ред. М.І.Цвіліховського –К. : ЦП КОМПРИНТ, 2016. – 224 с.
3. Внутрішні хвороби тварин / [В.І. Левченко, І.П. Кондрахін, В.В.Влізло та ін.]; за ред. В.І. Левченка –Біла Церква, 2012. –Ч.1. –528 с.
4. Внутрішні хвороби тварин / [В.І. Левченко, В.В.Влізло, І.П. Кондрахін та ін.]; за ред. В.І. Левченка –Біла Церква, 2015. –Ч.2. –610с.
5. Ветеринарна клінічна біохімія: підручник /В.І. Левченко та ін. за ред. В.І.Левченка і В.В. Влізла. 2ге вид., перероб. та доп. Біла Церква, 2019. 416

Додаткові джерела

6. Ветеринарна клінічна біохімія / [В.І. Левченко, В.В. Влізло, І.П.Кондрахін та ін.]; за ред. В.І. Левченка і В.Л. Галяса. –Біла Церква, 2002. – 400с.
7. Довідник лікаря ветеринарної медицини / П.І. Вербицький, П.П. Достоевський. – К.: «Урожай», 2004. – 1280 с
8. Судаков М.О., Цвіліховський М.І., Береза В.І., Погурський І.Г., Січкара В.С. Внутрішні незаразні хвороби тварин /за ред. М.О. Судакова. – К. : Мета, 2002. – 352 с.
9. Цвіліховський М.І., Береза В.І., Січкара В.С., Чумаченко В.Ю., Колтун Е.М., Макарін А.О., Голопура С.Г. Внутрішні хвороби тварин /за ред. М.І. Цвіліховського. – К. : Арістей, 2004. – 139 с.
10. Клінічна діагностика хвороб тварин / В.І. Левченко. –К. : Урожай, 1995. – 367 с.

Інформаційні ресурси

- 11.<http://dspace.nubip.edu.ua:8080/jspui/> – Електронна бібліотека НУБіП України
- 12.<http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/nd/> – Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України
- 13.<http://www.nbuu.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського

Методичне забезпечення

14. Методичні вказівки до самостійної роботи по внутрішніх хворобах тварин для студентів факультету ветеринарної медицини на тему: «Фізіотерапія і фізіопрофілактика». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2017. – 30 с.

15. Методичний посібник до самостійної роботи «Хвороби системи травлення». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2020. – 66 с.
16. Правила особистої гігієни і безпеки праці при дослідженні хворих тварин і надання їм лікувальної допомоги. / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2015. – 17 с.
17. «Методи терапевтичної техніки». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 1997. – 43 с.
18. «Дієтотерапія і дієтопрофілактика». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 1998. – 23 с.
19. Методичний посібник до самостійної роботи «Хвороби сечової системи». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2003. – 46 с.
20. Методичний посібник до самостійної роботи «Хвороби нервової системи». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2003. – 66 с.
21. Методичний посібник для самостійної роботи «Хвороби імунної системи». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2004. – 38 с.
22. Правила особистої гігієни і безпеки праці при дослідженні хворих тварин і надання їм лікувальної допомоги. / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2005. – 17 с.
23. Методичний посібник для самостійної роботи «Отруєння токсинами кормів і кормовими добавками». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2002. – 50 с.
24. Методичний посібник для самостійної роботи «Хвороби шкіри». / Улько Л.Г., Мусієнко В.М., Скляр О.І., Мусієнко О.В., Кистерна О.С. – Суми: РВВ СНАУ, 2002. – 19 с.
25. Хвороби верхніх дихальних шляхів. Методичні вказівки до лабораторно-практичного заняття №1-2 для студентів факультету ветеринарної медицини з дисципліни „Внутрішні хвороби тварин”. Улько Л. Г., Мусієнко В. М., Мусієнко О.В. Скляр О.І. Кистерна О. С.Шкромада О.І., Долбаносова Р.В. Суми, 2008р., 54 с,
26. Хвороби верхніх дихальних шляхів. Методичні вказівки до лабораторно-практичного заняття №3 для студентів факультету ветеринарної медицини з дисципліни „Внутрішні хвороби тварин”. Улько Л. Г., Мусієнко В. М., Мусієнко О.В. Скляр О.І. Кистерна О. С. Суми, 2008р., 49 с,
27. Хвороби верхніх дихальних шляхів. Методичні вказівки до лабораторно-практичного заняття №4для студентів факультету ветеринарної медицини з дисципліни „Внутрішні хвороби тварин”. Улько Л. Г., Мусієнко В. М., Мусієнко О.В. Скляр О.І. Кистерна О. С. Суми, 2008р., 43 с,
28. Хвороби верхніх дихальних шляхів. Методичні вказівки до лабораторно-практичного заняття №5 для студентів факультету ветеринарної медицини з дисципліни „Внутрішні хвороби тварин”. Улько Л. Г., Мусієнко В. М., Мусієнко

О.В. Склад О.І. Кистерна О. С.Шкромада О.І., Долбаносова Р.В. Суми, 2008р., 38 с,

29. Конспект лекцій з діагностики і терапії внутрішніх хвороб продуктивних тварин Долбаносова Р.В. Улько Л.Г. Суми, РВВ СНАУ, 2022, с. 122.

30. Кардіологія і пульмонологія. Конспект лекцій. . Суми, РВВ СНАУ, 2022, с. 76.

31. Кардіологія та пульмонологія. Методичні вказівки для практичних занять та самостійної роботи студентів ФВМ. Суми, РВВ СНАУ, 2022, с. 59.